

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

OBRAZ SEXUÁLNÍCH DEVIACÍ V ČESKÝCH MASMÉDIÍCH
THE PICTURE OF SEXUAL DEVIANCE IN THE CZECH MASS MEDIA

Bakalářská diplomová práce

Lucie Hrdličková

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Martin Fafejta, Ph. D.

Olomouc 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím odborné literatury a informací, na něž odkazuji.

V Olomouci 25. března 2013

.....

OBSAH

Úvod	5
1 Normalita sexuálního chování	6
1.1 Biologická norma	6
1.2 Statistická norma	7
1.3 Kulturní norma	7
2 Deviace	9
2.1 Deviace z pohledu sociologie	9
2.1.1 Deviace jako produkt interakce	10
2.1.2 Primární a sekundární deviace	10
2.1.3 Stigmatizace devianta	10
2.2 Sexuální deviace z pohledu sexuologie	11
2.2.1 Deviace v aktivitě	12
2.2.2 Deviace v objektu	12
2.3 Sociální konstruování pojmu „deviace“	12
3 Pedofilie	14
3.1 Historický vývoj zákonných opatření týkajících se minimálního věku pro sexuální styk	15
3.2 Problematika pojmu „dítě“	16
3.3 Nejednotnost sexuologie, medicíny a práva	16
4 Média jako významný činitel sekundární socializace	18
4.1 Normalita a deviace v režii médií	18
4.2 Stereotypizace mediovaných sdělení	20
5 Pedofilie v masmédiích	21
5.1 „Registr pedofilů“ – služba veřejnosti?	22
5.1.1 Okolnosti vzniku iniciativy o založení registru pedofilů	22
5.1.2 Registry pedofilů fungující v zahraničí	23
5.1.2.1 Tatort Internet (Místo činu: Internet)	24
5.1.3 „Registr pedofilů“ – práva dětí vs. práva sexuálních delikventů	25
5.1.4 Výsledky referenda o zavedení registru	28
5.2 Kauza Jimmy Savile	31
5.2.1 Život Jimmyho Savilea	31
5.2.2 Pedofilní skandál britské hvězdy	31

5.2.3	Byl Savile skutečně pedofilem?.....	32
5.2.4	„Kdo co věděl a proč o tom neřekl?“	34
5.2.5	Následky kauzy Jimmyho Savilea	37
5.2.5.1	Kauza „Alistair McAlpine“	37
6	Závěr	39
	Anotace	40
	Seznam literatury	42
	Internetové zdroje.....	43

Úvod

Pojmy jako „sexuální deviace“ či „deviant“ jsou v médiích užívány často, ve své práci bych se ráda zaměřila na způsob, jakým média přispívají k sociální konstrukci těchto pojmů. Věnuji se historické podmíněnosti definic souvisejících se sexuálními deviacemi, dále pak také konstruování samotné identity devianta.

K bližšímu prozkoumání jsem si vybrala deviaci s názvem pedofilie, protože u této parafilie dochází k silné démonizaci, která je umocňována vyzdvihováním negativních aspektů této deviace, neinformovaností široké veřejnosti o této deviaci, a také tím, že média často za pedofily označují i nedeviantní delikventy, což silně stigmatizuje pedofily jakožto skupinu. Mediální obraz pedofilie zasazuje do kontextu hodnot panujících ve společnosti a způsob konstrukce těchto pojmů zkoumám na pozadí dvou kauz z nedávné doby, v rámci nichž hledám určující faktory, které vedou k mediální identifikaci devianta v souvislosti s jeho identitou jako celkem.

1 Normalita sexuálního chování

Sexualita je neoddelitelnou součástí života jedince kteréhokoliv druhu a ani člověk tak není výjimkou. Pohlavní život člověka nabývá ve svých projevech tak pestrých rysů, že definovat, co je normální, není lehké. O definici normality sexuálního chování se pokouší Petr Weiss, který dochází k minimální definici, kdy „lze ze sexuologického hlediska za normální považovat takové konsenzuální (souhlasné) projevy sexuální aktivity, které se odehrávají mezi psychosexuálně a somatosexuálně dostatečně zralými a pokrevně v přímé linii nespřízněnými partnery, a jež nevedou k jejich psychickému nebo tělesnému postižení.“¹ Freud charakterizuje lidi jako „polymorfně perverzní“ – lidé mají velkou škálu sexuálních zálib, kterými se řídí i v takové společnosti, která je zakazuje.²

1.1 Biologická norma

Zastánci biologické normy se často odvolávají na příklady ze života subhumánních živočichů (obvyklé je pozorování velkých lidoopů). Toto pojetí lze ovšem považovat za redukcionistické. „Podstatou biologické normy je předpoklad, že normální je takové sexuální chování, které alespoň potencionálně vede k reprodukci.“³

Pokud budeme vycházet z této definice, narazíme na několik paradoxů. Za normální sexuální chování podle ní například nelze považovat žádné nekoitální sexuální chování a dokonce ani soulož za použití antikoncepce.⁴ Foucault o tomto přístupu hovoří jako o diskursu, jehož úkolem je vypudit veškeré formy sexuality, které nejsou podřízeny striktní ekonomii reprodukce.⁵ Biologická norma není

¹ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 29.

² GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: argo, 1999, s. 121-122.

³ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 25.

⁴ Pokusy o vynalezení úspěšných antikoncepčních metod provázejí dějiny lidstva. Za mezník v této oblasti můžeme považovat rok 1960, kdy se po několikaletém výzkumu dostala na trh první hormonální antikoncepce – tento vynález je považován za mezník, i co se týče dějin ženské emancipace, jeho dopad je celospolečenský.

⁵ FOUCAULT, Michel. *Vůle k vědě: Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové, 1999, s. 45.

v souladu ani s takovou civilizační normou jako je naše monogamní kultura. Pouhá 3 % savců tvoří celoživotně monogamní páry. Z pohledu evoluční biologie monogamie (ani sériová) není úspěšnou reprodukční strategií.

1.2 Statistická norma

Statistická norma má taktéž značně omezenou platnost. Za statisticky „nenormální“ jev se považuje jev s četností výskytu nižší než je 5 % - vše ostatní lze tedy považovat za normální. Jelikož je ale sexuální chování intimní oblastí lidského života, setkáváme se zde s problémem, jímž je realita chování, které respondenti v dotazníkovém šetření popisují. Respondenti neodpovídají vždy pravdivě a mnohdy se snaží odpovídat tak, aby se ukázali v lepším světle.

1.3 Kulturní norma

Kulturní norma je jediným pojetím, které reaguje na dobovou podmíněnost „normálního“ a „nenormálního“. Způsoby, kterými se proviňujeme proti tzv. „dobrým mravům“ a zavedeným společenským normám a hodnotám, jsou ovšem velice rozmanité.⁶ Představa o tom, jaké chování je považováno za normální, prochází neustávajícím vývojem (příkladem může být historický vývoj pohledu na homosexualitu).

Sexuálnímu chování se učíme prostřednictvím symbolické komunikace a názorných příkladů.⁷ O tom, že je většina sexuálních zvyklostí spíše naučená, svědčí i velké rozdíly mezi formami sexuálního chování v různých kulturách. Nejsystematičtější přehled sexuálních praktik vypracovali v roce 1951 Clelland Ford a Frank Beach, kteří po vyhodnocení sexuálního chování více než dvou set kultur našli pozoruhodné rozdíly v tom, co je považováno za „normální“.⁸

Jelikož jsou normy dobově a kulturně podmíněny, lze je aplikovat jen s omezenou platností. Silný vliv na formulaci norem týkajících se sexuálního

⁶ NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006. s. 8.

⁷ CLINARD, Marshall B. a Robert F. MEIER. *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth: WADSWORTH CENGAGE Learning, 2011. str. 340.

⁸ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: argo, 1999, s. 122.

chování má náboženský a morální systém v určité společnosti a v určitém čase – sexuální chování, které je považováno v jedné době za nepřípustné a je v ní tvrdě sankcionováno, tak může být v jiné době považováno za normální. Platí zde úměra, že čím je daná společenská norma striktnější, tím se bude ve společnosti vyskytovat více „deviací“.⁹

⁹ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 23.

2 Deviace

Slovo deviace jako takové značí odchylku, odklon či odbočení.¹⁰ Na poli medicíny, sexuologie, práva a sociologie slovo deviace nabírá významů, které jsou ohraničené různou měrou.

2.1 Deviace z pohledu sociologie

„Každé lidské společenství je založeno na určitém normativním řádu. Je to soubor formálních a neformálních očekávání vztahujících se na lidské chování.“¹¹ Lidské chování však nabývá rozmanitých podob, což se odráží i v pokusech o definici jeho normality. Stejně tak, pokud se zeptáme lidí, co považují za deviantní, dostane se nám různých odpovědí.¹² V sociologii na deviace nahlížíme z perspektiv dvou paradigmat – jedním je normativní přístup (objektivistické paradigma) a druhým je relativistický přístup (interpretativní paradigma), pod který se řadí i teorie labellingu (etiketizační teorie).

Relativistický přístup se snaží postihnout společnost jako dynamicky se rozvíjející organismus, ve kterém diverzifikace lidského chování a životních stylů nutí k neustálému přizpůsobování optiky, jejímž prostřednictvím nahlížíme na deviantní chování.¹³

Normativní přístup svým systémem označování deviací konformně podporuje již existující řád tím, že vše odlišné označuje za deviantní a nebezpečné (což má podporovat udržení konsenzu ve společnosti).¹⁴

Teorie labellingu vychází z představy, podle které žádné jednání není deviantní samo o sobě – co je deviantní a co ne, definují nositelé moci. Kritikové této teorie však namítají, že existuje řada činů, která je zakazována vždy a ve všech kulturách, např. vraždy či znásilnění. Tím však opomíjejí, že ani v naší kultuře není na vraždu vždy nahlíženo negativně – v době války je usmrcení nepřítele přímo schvalováno a vyžadováno. A vynucení pohlavního styku

¹⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: AV ČR, 2000. s. 158.

¹¹ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, s. 9.

¹² MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, s. 13.

¹³ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, s. 66.

¹⁴ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, s. 66.

na manželce bylo některými státy redefinováno jako znásilnění až v poměrně nedávné době.¹⁵

2.1.1 Deviace jako produkt interakce

Lidská identita se vytváří v průběhu interakce s ostatními jedinci, a je tak sociální konstrukcí.¹⁶ To platí i o deviaci. Sama deviace není objektivní charakteristikou, ale je produktem vzájemně sdílených myšlenek. Deviantní nálepky jsou pak významy, které jsou v procesu sociální interakce přidělovány určitým osobám.¹⁷ Deviantem je tedy člověk, kterému byla tato nálepka úspěšně přidělena.

2.1.2 Primární a sekundární deviace

Rozlišujeme primární a sekundární deviaci. Jedinec, který je primárně deviantní, se chová deviantně, ale sám na sebe jako na devianta nenahlíží (a tento stav trvá, dokud si své chování dokáže racionalizovat). S pojmem sekundární deviace se pojí „reakce na deviaci“, kterou Lemert považuje za bod zlomu. V tomto bodě je jedinec identifikován jako deviant a hrozí mu sankce (ať už právně udělený trest nebo odmítnutí ze strany okolí), následkem čehož se jedinec identifikuje se svou rolí devianta v plném rozsahu, přizpůsobí jí své chování, a z jeho situační deviace se stane deviace systematická.¹⁸ „*Systematická sociální deviace je nutně produktem jedincova přizpůsobení se životní identitě a orientaci na akceptovaný deviantní životní styl.*“¹⁹ Zakotvení v tomto životním stylu je pak nazýváno deviantní kariérou.

2.1.3 Stigmatizace devianta

V průběhu života si osvojujeme různé sociální role, přičemž „master status“ je primární identifikační charakteristikou jedince – ať už pozitivně či negativně. U člověka, kterému byla přidělena identita devianta, má tato

¹⁵ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: argo, 1999, s. 196.

¹⁶ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, s. 76.

¹⁷ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum. 2001, s. 68.

¹⁸ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum. 2001, s. 71.

¹⁹ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum. 2001. s. 75.

dominantní charakteristika negativní dopad na něj samého.²⁰ S procesy labellingu jsou totiž spjaty také procesy stigmatizace. Stigmatizace je určité negativní hodnocení, které je apriorní a většinou generalizované na celou osobnost člověka. Stigma je výsledkem úspěšného labellingu – deviantní nálepka se stává sociálním statutem, který přehlušuje ostatní charakteristiky jedincovy osobnosti. Jeho stigmatem je v takovém případě totiž právě master status devianta.

2.2 Sexuální deviace z pohledu sexuologie

Pro diagnózu sexuální deviace (parafilie) jsou určena kritéria vyžadující, aby se u jedince vyskytovaly opakované sexuální fantazie, sexuální potřeby nebo sexuální chování, které zahrnují:

1. nehumánní objekty
2. utrpení nebo ponížení sebe nebo partnera
3. děti nebo nesouhlasící osoby

Podstatou sexuální deviace není páchat sexuální delikt. Sexuální deviace nelze charakterizovat jen na základě pozorovatelného chování, ale je třeba při jejich zkoumání proniknout za pozorovatelné jevy, abychom poznali sexuálně motivační podstatu člověka. Tato více či méně skrytá podstata nutí člověka nalézt deviantní projev, který mu má sloužit jako nástroj k seberealizaci, aniž by šlo o protizákonné a společensky zavržené chování.²¹

Deviace můžeme rozdělit do dvou kategorií:

1. deviace v aktivitě
2. deviace v objektu

²⁰ CLINARD, Marshall B. a Robert F. MEIER. *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth: WADSWORTH CENGAGE Learning, 2011. s. 52.

²¹ KOLÁŘSKÝ, Aleš. *Jak porozumět sexuálním deviacím: Teoretická východiska sexodiagnostiky - cesta k tvorbě náhledu a k realizaci sexuality v mezích zákona*. Praha: galén, 2008. s. 44.

2.2.1 Deviace v aktivitě

Deviacím v aktivitě se v psychoanalytické terminologii říká také perverze. Tyto deviace jsou charakterizovány jako „*poruchy ve způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojení.*“²² Deviant v tomto případě hledá erotickou stimulaci v objektech, které jsou primárně neerotické.²³ Mezi veřejnosti poměrně známé deviace v aktivitě patří například voyeurismus, exhibicionismus, frotérismus, tušérství, sadismus, masochismus či patologická sexuální agresivita.

2.2.2 Deviace v objektu

Deviace v objektu lze vymezit jako „*kvalitativní poruchy sexuální motivace charakterizované neadekvátním zaměřením erotické touhy.*“²⁴ Těmto deviacím se v jazyce psychoanalýzy říká inverze. Člověk v tomto případě nebývá přitahován jiným dospělým člověkem, ale zcela jiným objektem. Mezi nejnámější deviace tohoto druhu patří pedofilie, fetišismus a transvestitismus. Pedofilii se budu později věnovat podrobněji.

2.3 Sociální konstruování pojmu „deviace“

Od tohoto rozdělení (sexuologického) však v současnosti mnoho autorů upouští, a shodují se na tom, že neexistuje obecně uznávaná teorie, která by dokázala utřídit pestré seznamy mnohdy kuriózních sexuálních odchylek. Zároveň zde opět narážíme na fakt, že konstruování jednotlivých pojmů (tedy i zařazení mezi parafilie) je silně závislé na kulturních i historických podmínkách a osobních názorech.

O proměnách represivního přístupu k sexualitě hovoří Foucault, který zdůrazňuje, že ještě na konci 17. století panovala, co se týče sexuality, značná otevřenost, následkem které byl člověk nenuceně tolerantní a pro neobvyklé

²² WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 33.

²³ KOLÁŘSKÝ, Aleš. *Jak porozumět sexuálním deviacím: Teoretická východiska sexodiagnostiky - cesta k tvorbě náhledu a k realizaci sexuality v mezích zákona*. Praha: galén, 2008. s. 49.

²⁴ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 74.

sexuální praktiky málokdy vyhledával ústraní.²⁵ Až křesťanská pastorace učinila ze sexu, který pro ni představoval jakousi „znepokojivou záhadu“, předmět povinného doznání. Pro moderní společnosti je zase typické, že se zaslíbily nepřetržitému mluvení o sexu – přiznávajíc mu však hodnotu tajemství.²⁶

Různé parafilní rysy sexuálního chování jsou v určité míře zastoupeny v podstatě v celé populaci – tedy i mezi lidmi, kteří jsou považováni za zdravé a „normální“. Snahy o kategorizaci sexuálního chování (a lidského chování obecně) narůstají především v 19. století – medicína, psychiatrie a trestní právo najednou klasifikují mnohé projevy sexuality jako sexuální perverze, čímž z nich činí předmět intolerance. Tyto klasifikace mají silný vliv na mocenskou regulaci chování a diskriminaci osob.²⁷

²⁵ FOUCAULT, Michel. *Vůle k vědění: Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové, 1999, s. 9.

²⁶ FOUCAULT, Michel. *Vůle k vědění: Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové, 1999, s. 44.

²⁷ FOUCAULT, Michel. *Vůle k vědění: Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové, 1999, s. 39-40.

3 Pedofilie

Pedofilie se řadí mezi deviace v objektu. Název pochází z řeckého *pais* (hoch, dítě) a z řeckého *philós* (milovník). Jedinec disponující touto deviací je eroticky zaměřen na objekty v prepubertálním věku (tedy na chlapce a dívky bez znaků dospívání). Nejobvyklejší je zaměření na děti ve věku 5–12 let.²⁸ Pedofilie je silně tabuizovaným tématem, které je spojeno se společenským zavržením extrémní úrovně. Svůj podíl na této tabuizaci má zcela jistě i fakt, že „*příznivější projevy pedofilie jsou často používány v klinické diagnostice nebo odborném popisu pedofilie, nebývají však součástí samotné definice. Paradigma oboru tak samo konstruuje a fixuje představu o tom, že některé typické projevy jsou považovány za jaksi vedlejší, akcidentální, zatímco za definující jsou zpravidla považovány pouze kriminální a patologické aspekty. Z ideologické zátěže pak vyplývá i představa, že pokud se pedofilie označí jako sexuální deviace, je tím zdůrazněn její patologický aspekt.*“²⁹

Deviace spojeny s dětmi jsou jedny z nejhůře odstranitelných „nálepek“, což se vztahuje jak na pedofilii jakožto sexuální deviaci, tak třeba i na takové deviantní chování, jakým je zanedbávání péče o dítě. Existuje zde trvalý význam, kdy dojem může být vyvolán téměř kdykoliv.³⁰

Prodloužení věku sexuální nedotknutelnosti je poměrně nedávným jevem, přesto je porušení tohoto tabu spojené s extrémním společenským zavržením.³¹ Většina pedofilů za svůj život žádné dítě nezneužije. Řada z nich má však velké potíže s přijetím vlastní identity, a se ztotožněním se s termínem „pedofil“ (v pejorativním významu, jak bývá často používán), což vede k psychickým problémům.³²

²⁸ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 74.

²⁹ <http://www.pedofilie-info.cz/zakladni-informace/definice/>

³⁰ CLINARD, Marshall B. a Robert F. MEIER. *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth: WADSWORTH CENGAGE Learning, 2011. str. 91.

³¹ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 75.

³² <http://www.pedofilie-info.cz/zakladni-informace/kdo-je-pedofil/>

3.1 Historický vývoj zákonných opatření týkajících se minimálního věku pro sexuální styk

Mnohé normy, u kterých nepochybujeme o jejich univerzální platnosti, mezi všeobecně přijímané normy zdaleka nepatří. Tabuizování sexu s dětmi je jednou z nich – např. u středoindického kmene Laptšů je obvyklý sexuální styk dospělých mužů s dívkami od 6 let, a to bez jakýchkoliv zjevných negativních následků na další psychický vývoj dívek. Na počátku 19. století byly tyto hranice velmi nízké, zpravidla mezi 10. a 12. rokem. Foucault v souvislosti s tímto obdobím hovoří o předčasné sexualizaci dítěte probíhající ve formě kampaně za zdraví rasy.³³

Ke zvyšování limitů začalo docházet až v 50. a 60. letech 20. století. V současnosti je nejnižší věkový limit v Evropě 12 let (Vatikán), nejvyšší hranicí je 17 let (Kypr, Irsko).³⁴ Věková hranice však není vždy jednotná ani v rámci jednoho státu, v některých státech se liší s ohledem na pohlaví jedince či na jeho sexuální orientaci.³⁵ Přestože mají zákony usměrňující minimální věk pro sexuální styk poměrně krátkou historii, tak na pohlavní styk s osobou pod danou věkovou hranicí je nahlíženo jako na něco, o čem musí přece každý rozumný člověk usoudit, že je to nepřijatelné. Z výzkumů vyplývá, že morální cítění je většinou v souladu s legislativou dané země. ČR je, co se týče dodržování minimální věkové hranice pro sexuální styk, silně konzervativní, a to dokonce více než nábožensky silně založené Polsko či Slovensko. Je ovšem třeba zmínit, že se může jednat i o „falešnou morálku“ (a to nejen v případě ČR).³⁶ Víme co je „správné“, a své reakce tomu uzpůsobujeme (jsou to tedy reakce předstírané, falešné).³⁷

³³ FOUCAULT, Michel. *Vůle k vědění: Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové, 1999, s. 170.

³⁴ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 21.

³⁵ <http://chartsbin.com/view/hxj>

³⁶ Dostupné z <http://sociopress.cz/moralni-prijatelnost-trestu-smrti-cesi-oproti-ostatnim-zemim-rikaji-ano/>

³⁷ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum. 2001, s. 71.

3.2 Problematika pojmu „dítě“

Prodloužení věku sexuální nedotknutelnosti dítěte je z historického hlediska poměrně nedávným jevem. Do jaké doby je ale dítě dítětem? A dle jakých kritérií lze věk dětství vymezit? V ČR je věková hranice pro sexuální styk (i pro trestní zodpovědnost) rigidně zaseknuta na věku 15 let. Legislativa nebere v úvahu mimořádnou akceleraci fyzického a psychického dozrávání, ke kterému dochází v posledních desetiletích.³⁸

Světová zdravotnická organizace zavedla problematické označení „dítě“ pro všechny osoby mladší 18 let, přičemž tento úzus byl převzat do celé řady mezinárodních dokumentů. Dalším problémem je nejednotná hranice pro nejnižší věk nezbytný k tomu, aby byl pohlavní styk legální.

Z pohledu sexuologie je u pojmu „dítě“ kladen důraz především na nevyvinutost sekundárních pohlavních znaků (u kterých je spíše výjimkou než pravidlem, že se objevují až v 18. roce věku), stejně tak u pedofilie je v její definici kladen důraz na nevyvinutost těchto znaků. V médiích jsou ovšem za pedofily označováni zpravidla všichni pachatelé trestných činů, které mají podobu zneužívání dětí či nakládání s dětskou pornografií. Autoři zpráv a článků zcela přehlížejí nutnost stanovení individuální diagnózy odborníkem, čímž ještě více démonizují pojem pedofilie.

3.3 Nejednotnost sexuologie, medicíny a práva

Psychiatr a sexuolog Jiří Švarc zase apeluje na fakt, že je třeba, aby se rozlišovala sexuologie a právo. Laicky si definujeme, že pedofil je ten, koho sexuálně přitahují děti. V souvislosti s pedofilií je třeba uvést dva další pojmy. Jedním z nich je hebefilie³⁹ (erotická zaměřenost na dospívající dívky) a druhým efebofilie (erotická zaměřenost na dospívající chlapce).

Jedním z kritérií pedofilie je, že pedofil sám má minimálně 16 let a dítě je alespoň o 5 let mladší. Jak ale zdůrazňuje doktor Švarc, dospělý muž

³⁸ NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006. s. 10.

³⁹ V případě hebefilie se často hovoří jen o působivosti tělesných znaků, ale objevují se i názory, že osobnost hebefila je nějak kompaktibilní se stadiem psychosexuálního vývoje pubescentek. (Kolářský, 2008, s. 70)

je biologicky zcela přirozeně přitahován ženami s vyvinutými pohlavními znaky, a to bez ohledu na to, zda dovršily věk k legálnímu sexu. Pokud se tedy dospělý muž dopouští sexuálních aktivit s biologicky vyspělou osobou, která je ovšem pod státem stanovenou věkovou hranicí, nejde o sexuální delikt, ale např. o nezdrženlivost.⁴⁰

V ČR je minimální věková hranice pro pohlavní styk stanovena na 15 let. V nedávné době bylo diskutováno její snížení na 14 let. Pokud bychom tuto skutečnost uchopili právně, tak ohledně jedinců, kteří jsou sexuálně aktivní a mají 14 let, došlo k tomu, že ze dne na den už jejich konání není nezákonné, ale „normální“. Změnil by se zákon, ne však oni, natož jejich vyspělost či psychická zralost. Není tedy kolonka „věk“ příliš svazující? Odpovídá právo normě? Vývojové psychologové už několik let hlásají, že lidský vývoj akceleruje. Medicína a právo v tomto ohledu zaostávají.

⁴⁰ <http://respekt.ihned.cz/rozhovory/c1-38431580-s-jirim-svarcem-o-sexuologickem-posuzovani-v-trestnim-rizeni>

4 Média jako významný činitel sekundární socializace

Média nejsou pouhým zdrojem informací. Zprostředkovávají nám, jakým způsobem máme nahlížet na svět z perspektivy společnosti, ve které žijeme; na skupiny, ke kterým patříme, a jaké zaujímat postoje ke skupinám, do kterých nepatříme. Sdělovací prostředky ovlivňují naše postoje a tím i naše chování.

Veřejné mínění má často tendence vnímat média jako viníka, který má na svědomí mnoho negativních společenských jevů (nárůst zločinnosti, pokles kulturní úrovně, úpadek mateřského jazyka apod.). Média se naopak stylizují do role služebníka, který jen publiku nabízí to, co si přeje.⁴¹ Vliv je vzájemný a s nástupem nových technologií je čím dál více znatelný, protože zpětná vazba publika představuje kratší prodlevu, než tomu bylo v minulosti. Zatímco denní tisk na námitky čtenáře, který napadne pravdivost informací, nikdo znova tisknout nebude (nanejvýše se v příštím čísle objeví veřejná omluva), zpravodajský portál v případě, že tak čtenář učiní v rámci diskuze (která se většinou pod článkem nachází), často chybný či zavádějící titulek v průběhu dne opraví, a čtenáři, kteří se ke článku dostanou v pozdějších hodinách, si jej přečtou už v jiné podobě.

4.1 Normalita a deviace v režii médií

Každé mediální sdělení je konstruováno tak, že v něm není přítomna pouze skutečnost, ale jedná se o interpretaci skutečnosti. Zároveň je událost většinou konvencionálně zjednodušována.⁴² Zpravodajství je sociální konstrukcí reality.

Média do svých sdělení vnášejí hodnoty, které dominují ve společnosti, a činí to tak, jako by to byly „jediné správné“ hodnoty – hodnoty, které jsou „přirozenou“ součástí reality.⁴³ *„Zpravodajské hodnoty označují soubor kritérií,*

⁴¹ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 30.

⁴² BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 223.

⁴³ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 193.

jimiž média poměřují zpravodajskou přijatelnost událostí a zpravodajskou vhodnost jejich zpracování.“⁴⁴ Výběr událostí, které budou média zpracovávat a prezentovat veřejnosti, je z velké části podmíněn kulturou. Kulturou je ovlivněn i způsob, jakým bude událost zpracována. Důsledkem toho, že média prezentují určitý pohled na svět jako „přirozený“, je to, že tím pro své publikum definují, co je „normální“ a co je nepřijatelné, špatné, či deviantní. Stupeň morálního rozhořčení vyvolaný deviantním chováním závisí na určitém sociálním kontextu.⁴⁵

Vrahové dětí (či lidé, kteří se jiným způsobem na dětech dopouštějí kriminálního jednání) jsou proto vyobrazováni jako deviantní osobnosti (je jim úspěšně přidělována nálepka devianta). Každá vražda je špatná, společnost ji trestá dle zákonů. U vraždy dítěte to ovšem nestačí. Jelikož ji společnost definuje jako silně deviantní chování, média tento postoj posilují.⁴⁶ V souvislosti se sexuálně motivovanými činy tak dochází k tomu, že současně s etiketizací jedinců, společnost a média přebírají i úlohu diagnostika. Sociální deviace je ztotožňována se sexuální deviací a jedincova osobnost jako celek je označena za deviantní.

Zatímco pro odborníky v oblasti sexuologie je při diagnostice podstatné proniknout za pozorovatelné jevy k samotným motivačním strukturám, média a společnost rozlišují devianty a „normální“ osoby většinou pouze na základě jejich chování – z laické perspektivy se pokouší o odborné diagnózy z oblasti sexuologie⁴⁷, které však nejsou ničím jiným než přidělováním sociálně konstruovaných deviantních identit (navíc mnohdy značně stereotypních).

⁴⁴ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 248.

⁴⁵ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum. 2001, s. 70.

⁴⁶ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 296.

⁴⁷ Deviacím z pohledu sexuologie jsem se věnovala v předchozí kapitole. Mezinárodní klasifikace nemocí publikované WHO v roce 1994 zařazuje deviace mezi „Duševní choroby a poruchy chování“, konkrétně do sekce „Poruchy osobnosti a chování u dospělých“, kde je lze nalézt pod kódem F65 jako „Poruchy sexuální preference“. Přístup k patologizaci deviací v psychiatrických klasifikacích se ovšem mění od jednoho vydání k druhému – i v těchto kruzích jsou odborné diagnózy sociálně konstruovány podle diskursu platného v daném čase.

To způsobuje, že mediální obraz slova deviant je obsahově mnohem bližší slovu delikvent (příčemž identita delikventa je člověku přidělována podobným způsobem jako identita devianta)⁴⁸.

4.2 Stereotypizace mediovaných sdělení

Média mají sklon k opakování určitých typů sdělení, což má za následek právě to, že máme tendenci sdělení považovat za samozřejmé. Média se snaží získat veřejnost „*pro určitý pohled na nějaké téma, určité jednání či osvojení si určitého souboru představ a názorů a současně je stejně soustředěná a promyšlená snaha vyloučit jakékoliv pohledy, představy či ideologie alternativní.*“⁴⁹ Zpravodajství je tak konstruováno podle předem daných šablon, aby posilovalo dlouhodobě propagované hodnoty, které korespondují s jejím publikem.

⁴⁸ Slovo deviance má původ v latinském „*de-viare*“, což znamená odchýlit se, odbočit z cesty. Pojem „delikvence“ pochází z latinského *delinquere*, což v překladu znamená provinít se.

⁴⁹ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 144.

5 Pedofilie v masmédiích

V masmédiích se s pojmy „pedofilie“ a „pedofil“ setkáváme poměrně často. Většinou se jedná o případy, kdy je popisováno nějaké kriminální jednání (nejčastěji zneužívání dětí a šíření dětské pornografie). V těchto případech mnohdy dochází ke slučování pojmů „sexuální deviant“ a „sexuální delikvent“.

Novináři přehlížejí fakt, že u každého pachatele je třeba individuálně stanovit diagnózu – a tím opomíjejí skutečnost, že to, jakou má pachatel motivaci pro své jednání, rozhodně není lhostejné. *„Zprávy mívají často narativní strukturu – „zápletka“ se rozvíjí od úvodního konfliktu, a přes řadu složitostí dojde k úhlednému závěru, kde se všechno vyřeší. Analýza narativní struktury nás nejen dovede k pochopení toho, jak se nám daří zjistit, co text znamená (a co „má“ znamenat“), ale také nám pomáhá vysvětlit, v jakém jsme my, čtenáři či diváci, vztahu k danému textu.“*⁵⁰ Zprávy informující o kriminálním jednání sexuálního delikventa mívají jednoznačné poselství, není pochyb o tom, kdo je oběť a kdo je „padouch“. Padouch bývá často diagnostikován dříve novinářem/autorem zpravodajství než odborníkem, což v případě pedofilie umocňuje její demonizaci.

Kolik pachatelů sexuálního zneužívání dětí se skutečně řadí mezi pedofily? *„Pouze desetina pachatelů, kteří jsou souzeni za sexuální zneužití dítěte, trpí pedofilní sexuální poruchou. Devět desetin zneužití se dopouštějí lidé s poruchou osobnosti, agresivní nebo závislí na alkoholu.“*, odhaduje Petr Weiss.⁵¹ Weiss také dodává, že většina sexuálních deviantů se deliktu nedopustí. Značná část případů sexuálního zneužívání se odehrává v rodině⁵² - opakované zdůrazňování tohoto faktu v rámci zpravodajství by ovšem vedlo k šíření paniky, protože „varování“ před rizikem v rodině, je v rozporu s uznávanými rodinnými hodnotami.

⁵⁰ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 75

⁵¹ http://ona.idnes.cz/pouze-desetina-tech-kdo-zneuzyji-dite-jsou-pedofilove-ppg-/vztahy-sex.aspx?c=A071010_081653_zdravi_bad
(http://zpravy.idnes.cz/devianty-trestame-prilis-mirne-tvrdi-sexuolog-weiss-p0u-domaci.aspx?c=A080613_180102_krimi_zra)

5.1 „Registr pedofilů“ – služba veřejnosti?

V roce 2010 v médiích propukla kampaň usilující o zřízení registru pedofilů. Mediálním zástupcem byl pan Jiří Jehlička⁵³. „Registr pedofilů“ měl obsahovat fotografie a osobní údaje sexuálních delikventů.

5.1.1 Okolnosti vzniku iniciativy o založení registru pedofilů

Jehlička přišel s tímto návrhem v době, kdy médií i společností otráasala kauza unesené Anny Janatkové. Devítiletá Anna Janatková se ztratila v říjnu roku 2010 cestou ze školy v Praze Troji. Její případ vzbudil obrovskou vlnu zájmu médií v ČR i v zahraničí. Její ostatky byly nalezeny v březnu 2011. Již od října byl hlavním podezřelým recidivista Otakar T., který i u výslechu doznal, že byl na místě činu. Uvedl však, že dívce neublížil, pouze se na daném místě ukájel. Po nálezu jejího těla na něj byla vznesena obvinění ze znásilnění a z vraždy, načež se pokusil v pankrácké věznici o sebevraždu, a na následky tohoto pokusu zemřel.⁵⁴

Média měla půl roku prakticky volnou ruku v šíření morální paniky.⁵⁵ V daném období bylo snad každé dítě, které se ztratilo, označeno za oběť pedofila. Po zmizení Aničky se objevují názory, že v ČR chybí registr delikventů.

Na zpravodajském serveru idnes.cz se 22. října objevuje článek s názvem „*Na webu vznikne registr pedofilů a šířitelů dětského porna. Včetně adres*“ – už název je zavádějící, ve výsledku slučuje do jedné skupiny kriminálně aktivní jedince, jež se přizívají šířením dětské pornografie⁵⁶, a pak také všechny devianty

⁵³ Jiří Jehlička (*1977) je český podnikatel, aktivista a spekulant. Od roku 2005 provozuje soukromý Centrální registr dlužníků (CERD). Tento soukromý registr je mnohými považován přinejmenším za sporný, neboť nemá nic společného se skutečnými registry BRKI, NRKI a Solus, a může tak mást nezkušené zákazníky. V roce 2006 byl také hlavním organizátorem demonstrací proti Jiřímu Paroubkovi. V návaznosti na medializovaný případ zmizení Anny Janatkové Jehlička přichází s myšlenkou zavést registr pedofilů.

⁵⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADpad_Anny_Janatkov%C3%A9

⁵⁵ Pojem „morální panika“ se poprvé objevil v publikaci z roku 1830 „The Quarterly Christian Spectator“. Na akademické půdě jej jako první v roce 1964 použil filozof Marshall McLuhan ve své knize „Understanding Media“, toto prvenství však bývá často mylně připisováno sociologovi Stanleyemu Cohenovi. Pojem označuje stav veřejného znepokojení, které je neúměrné vzhledem k nebezpečnosti nebo četnosti určitého jevu.

⁵⁶ Šířitelé dětského porna bezesporu mezi delikventy patří, zřídka ovšem bývají deviantní. Obchodování s těmito materiály se věnují spíše za účelem zisku než proto, že by jejich „zboží“ vypoovídalo o jejich sexuálních preferencích. I přes tento fakt se pravidelně objevují články informující o „rozbíjení sítě pedofilů“.

s pedofilním zaměřením – tedy i ty, kteří se žádného trestného činu nedopustili. Zcela opomíjí nedevidantní pachatele sexuálně motivovaných trestných činů, kteří netrpí pedofilií. Pedofilie jakožto sexuální deviace je zde nahrazena sociálně (a především mediálně) konstruovaným pojmem deviace, který se s psychiatrickými definicemi shoduje pouze částečně. Autor navíc odkazuje na kauzu třináctileté Barbory z Kmetiněvsi, jež byla znásilněna a zavražděna, a také na případ devítiletého Jakuba z Havlíčkova Brodu, který měl stejný konec. Autor článku tyto 3 kauzy používá jako argument pro zavedení veřejného registru pedofilů. Jsou ale tyto 3 kauzy opravdu podobné?⁵⁷ Případ Aničky jsem popsala již výše. Třináctiletá Klára byla znásilněna a zavražděna svým stejně starým spolužákem.⁵⁸ Další oběť sexuálně motivovaného trestného činu, který končil smrtí, byl devítiletý Jakub z Havlíčkova Brodu. Z jeho vraždy byl obviněn čtyřiatřicetiletý Antonín N., který byl diagnostikovaný pedofil, pocházel ze Slovenska a měl soudem nařízené léčení, na které však nedocházel.⁵⁹

Autor článku si vybral jako příklady dokazující potřebnost registru 3 kauzy, z nichž jen 1 je případem, kdy se dítě stalo obětí delikventního devianta-pedofila. Tím jen podporuje stereotypy, které ve společnosti panují ohledně sexuálních deviantů a umocňuje stigmatizaci diagnostikovaných deviantů (nehledě na jejich nulovou kriminální aktivitu).

5.1.2 Registry pedofilů fungující v zahraničí

Jehlička ČR odsuzuje za nízké tresty udělované sexuálním delikventům a nazývá ji „rájem delikventů“. Jehlička chválí systém, který funguje v USA, kde má FBI na svých stránkách „Sex Offender Registry Websites“. V této databázi jsou zanesena jména všech pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů (bez ohledu na to, zda trpí nebo netrpí deviací), a můžete si je vyhledat v rámci

⁵⁷ <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-47532590-databaze-ukaze-kdo-je-pedofil-a-kde-bydli>

⁵⁸ http://zpravy.idnes.cz/detskym-vrahum-budou-moci-soudy-naridit-lecibu-na-neomezenou-dobu-phh-/domaci.aspx?c=A110906_174828_domaci_wlk

⁵⁹ http://zpravy.idnes.cz/havlickuv-brod-vzpomina-na-jakuba-spoluzaci-se-chystaji-na-pohreb-p97-/krimi.aspx?c=A080615_223443_krimi_zra

jednotlivých států USA. Databáze funguje od roku 1996, pravidla evidence se řídí zákony vydanými v roce 1994 a 1996.⁶⁰ Podobný registr funguje i ve Velké Británii.

Model, který lze pozorovat v USA má ovšem odpůrce mezi odborníky, veřejná databáze totiž evidovaným prakticky nedává šanci na normální život. Před modelem varuje například psychiatr Švarc: „*Tam se do seznamu dostanou například i lidé, kteří se v 19 letech „pouze“ vyspali s šestnáctiletou, což je tam protizákonné. Takoví pachatelé jsou pak celoživotně šikanováni, což nezřídka vede k sebevraždám.*“⁶¹ Podobné varování se objevuje i v reportáži České televize: „*Široce dostupný seznam sexuálních deviantů si vedou všechny americké státy. Lidsko-právní organizace přitom kritizují fakt, že ve veřejně dostupném registru jsou vedle zločinců i pachatelé přestupků jako je močení na veřejnosti, což je někde považováno za sexuální delikt.*“⁶²

Veřejné udělení nálepky sexuálního devianta možná přispívá k informovanosti široké veřejnosti (co se týče jmen deviantů), ale zároveň produkuje deviantní chování takto označených jedinců tím, že v kontextu probíhajících procesů stigmatizace, exkluze a veřejného trestání, mohou oni sami následně doplnit své deviantní chování, postoupit dál ve své „deviantní kariéře“ a svou situační deviaci přeměnit na systematickou.⁶³

5.1.2.1 Tatort Internet (Místo činu: Internet)

V říjnu 2010 začíná německá televize RTL vysílat reality show, jejíž princip spočívá v tom, že mladá herečka se vydává za nezletilou dívku a prostřednictvím internetu si domlouvá schůzky, na které se snaží vylákat pedofilní muže. Jednou z moderátorek pořadu byla Stephanie zu Guttenberg⁶⁴. Pořad se okamžitě po odvysílání ocitl pod palbou kritiky, a to především poté, co došlo ke zřízení

<http://www.fbi.gov/scams-safety/registry>

⁶¹ (http://zpravy.idnes.cz/seznam-deviantu-cesku-stale-chybi-mohl-pomoci-pri-hledani-anicky-px2-/domaci.aspx?c=A101021_223340_domaci_iky

⁶² <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/210411000371026/obsah/130266-registr-pedofilu/?kvalita=vysoka>

⁶³ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, s. 75.

⁶⁴ Stephanie zu Guttenberg (*1976) předseda německé sekci mezinárodní organizace Innocence in Danger (Nevinnost v nebezpečí). Zastánkyně dětských práv se v této oblasti angažuje od roku 2004. Stephanie zu Guttenberg je manželkou německého politika Karla-Theodora zu Guttenberga, který byl spolkovým ministrem hospodářství a poté spolkovým ministrem obrany. (www.de.wikipedia.org)

61 letého manažera, který byl v reality-show označen za pedofila. Gutteberg pořad hájila s tím, že informuje širokou veřejnost před hrozícím nebezpečím, které pedofilové představují. Opomíjí však, že oběti se v rámci pořadu může stát i křivě obviněný. Německý vedoucí oddělení internetové kriminality Günter Maesel se vyjádřil takto: *“Když někoho tímto způsobem obviníte, vystavíte ho veřejnému pranýřování a zatlačíte ho do kouta. Jeho práce, vztahy a vlastně celá existence se pak může zhroutit a vést k drastickým činům.”*⁶⁵ Pořad měl naplánováno 10 epizod, ale vzhledem ke kritice nakonec byly odvysílány pouze 3. Sledovanost se pohybovala okolo 1 250 000 diváků.⁶⁶

Sekce „souhlasím se zřízením registru pedofilů“, je plná manipulativních vět, které dávají jasně najevo, co je správné a co ne. Jehlička dává důvody „pro“ do jednoduchých souvislostí, dle kterých by si měl každý uvědomit, čím vším „slušné lidi“ takový deviant ohrožuje.

5.1.3 „Registr pedofilů“ – práva dětí vs. práva sexuálních delikventů

Samotný název, který CERD použil je zavádějící, pedofil nemusí být sexuálním deviantem, který zneužívá malé děti. Jehlička si s pojmy hlavu neláme ani nadále a na svých stránkách prakticky dle libosti střídá pojmy „deviant“, „pedofil“ a „delikvent“. Úsměvně působí Jehličkova věta z úvodní stránky webu: *„Děkujeme všem médiím, která informovala objektivně a věcně k problematice pedofilů (sexuálních delikventů) a otevíraly s námi otázky zlepšení ochrany dětí.“*, ve které chválí určitá média za to, že přinášejí svým čtenářům či divákům objektivní informace na téma pedofilie, zároveň však on sám dává najevo, že neumí mezi pojmy rozlišovat.

Účelem registru měla být zvýšená právní ochrana dětí před nebezpečnými devianty a naopak snížená ochrana deviantů, jež byli v minulosti za nějaký delikt trestáni. Na stránkách věnovaných registru se však neuvádí odpovědi na mnohé další otázky, které se v souvislosti nabízejí: Měl by registr obsahovat osobní údaje všech pedofilně zaměřených deviantů? Tedy i takových, kteří dobrovolně

⁶⁵ (http://zpravy.idnes.cz/bismarckova-pravnucka-narazila-s-televizni-show-v-niz-lici-na-pedofily-1m7-/zahranicni.aspx?c=A101020_140154_zahranicni_vel)

⁶⁶ http://de.wikipedia.org/wiki/Tatort_Internet

navštěvují sexuologickou poradnu a nikdy se žádného deliktu nedopustili? Měla by být v registru i jména a osobní data nedelegantních delikventů (kteří tvoří téměř 90 % mezi pachateli sexuálně motivovaných trestných činů na dětech)?⁶⁷

Jehlička vyjádření ohledně svých úmyslů v průběhu času mění a způsob, jakým by chtěl projekt registru realizovat, je stále méně jasným jak státním orgánům, tak široké veřejnosti. Není divu, že jeho projev je často označován za populistický. Na oficiálních stránkách prezentuje svůj úmysl evidovat jména pravomocně odsouzených delikventů, a jeho účelem má být především prevence recidivy a také suplování trestů, které považuje za neadekvátní.⁶⁸ V rozhovoru pro Právo rozvádí, že aby nedocházelo ke zneužívání databáze a pomlouvání nevinných osob, administrátor si bude informace ověřovat rozsudky přímo u soudu nebo na serveru justice.cz.⁶⁹ Pouhý den nato se ovšem v jiném článku může čtenář dočíst, že v registru se mají evidovat i jména osob, které jsou pouze podezřelé – u nich se mají informace omezit „jen“ na ty, které jsou dostupné z médií.⁷⁰

Jakýkoliv text lze popsat nejen z hlediska toho, co říká, ale i jak to říká. Při čtení dekódujeme obsah sdělení. Poselství (zamýšlený způsob interpretace) může být pro všechny stejné, zpracováváme jej ovšem odlišně.⁷¹ Apelovat na rodinné hodnoty (rodina jako fungující celek, bezpečí dítěte) je téměř sázkou na jistotu. Každý má zkušenost, kdy byl dítětem a pamatuje si, zda měl bezproblémové dětství nebo zda byl permanentně vystaven nějakému nebezpečí. Většina také pochází z nějaké rodiny a v dospělosti zakládá nebo přinejmenším uvažuje o založení rodiny vlastní. Bezpečí dítěte je tak jednou z nejnávšně stavěných priorit naší společnosti.

Pedofilně zaměřený sexuální deviant představuje potenciální hrozbu a mediální demonizace takových jedinců je určitým druhem obrany. Stigmatizace

⁶⁷ <http://www.registrpedofilu.cz/>

⁶⁸ viz 68

⁶⁹ (<http://www.novinky.cz/krimi/215010-cerd-chce-udelat-registr-pedofilu-narazi-na-zakon.html>)

⁷⁰ <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=681200>

⁷¹ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 65.

celé skupiny (bez ohledu na individuální rozdíly) je prezentována jako prevence před existující hrozbou.

Jehlička se (mimo jiné) nazývá mediálním zástupcem či spekulantem s internetovými doménami. Zároveň se ale vyjadřuje jako odborník přes právo, sexuologii, diagnostiku, medicínu, psychologii i sociologii zároveň. Není mu však známa např. existence důležitého diagnostického vodítka při zjišťování pedofilie, kterým je tzv. pedagogicko-estetický komplex. Pojem vyjadřuje skutečnost, že pedofilova osobnost je strukturována podobně jako osobnost dítěte, dětem rozumí a jsou jimi všeobecně dobře přijímáni jako starší kamarádi. Zaměstnání, kde jsou v kontaktu s dětmi, tak vůbec nemusejí vyhledávat ke svému sexuálnímu uspokojení, ale třeba jen pro prožití iluze dětského světa – jsou z nich proto dobří učitelé, táboroví vedoucí, autoři knih pohádek pro děti či trenéři.⁷²

Jak jsem psala již výše, je pravděpodobné, že na chování pedofilně zaměřeného jedince bude nahlíženo jinak, jakmile jeho okolí zjistí, že některé jednání může být sexuálně motivované. Například pohlazení dítěte po hýždích přes šaty lze u mnoha lidí považovat za přiměřené, sexuálně nemotivované chování (obzvláště pokud je člověk zaměstnán v oboru, kde pracuje s dětmi). Jinak tomu však bude u člověka s pedofilním zaměřením.⁷³ Lze snad každý fyzický kontakt mezi dítětem a pedofilně zaměřeným jedincem – tedy třeba i jen pohlazení – považovat za sexuálně motivovaný? Určitou míru fyzického kontaktu (situaci přiměřenou) mezi dospělými jedinci opačného pohlaví v euroamerické společnosti považujeme za pouhou součást kontaktu, komunikace – nehledáme v ní nutně sexuální motivaci. Sexuální podtext pro nás dotyk získává až tehdy, pakliže se jedná o našeho potenciálního, bývalého nebo současného partnera, či atraktivního jedince. Stejně tak nelze předpokládat, že pedofilně zaměřený jedinec považuje všechny děti za sexuální objekty – v mnoha situacích se pouze stává obětí své etikety.

⁷² KOLÁŘSKÝ, Aleš. *Jak porozumět sexuálním deviacím: Teoretická východiska sexodiagnostiky - cesta k tvorbě náhledu a k realizaci sexuality v mezích zákona*. Praha: Galén, 2008, s. 11.

⁷³ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008, s. 76–79.

Jehlička zaměňuje různé pojmy, zevšeobecňuje informace pocházející z několika málo medializovaných případů na veškeré sexuální delikty a užívá agresivní styl komunikace, ve které apeluje na základní pudy člověka a hodnoty společnosti. Mnoho článků v masmédiích má titulek, který je na hony vzdálen obsahu článku – Jehličkův projev by se dal přirovnat ke kladení vět z titulků za sebe, neboť značná část jeho výroků je zavádějící a neopírá se o empiricky podložená fakta. Zároveň byl Jehlička podezříván, že veškerá iniciativa má sloužit především k jeho zviditelnění. A v dnešní době, kdy se stále větší popularitě těší zpravodajské portály, kde si na rozdíl od denního tisku mohou jednotliví čtenáři v rámci diskuze vyměňovat své názory, není tak lehké vyrukovat s nepodloženými a zavádějícími prohlášeními. V diskuzích na různých zpravodajských portálech se objevovaly komentáře upozorňující na to, že Jehlička sjednocuje devianty a delikventy do jedné skupiny, stejně tak na demonizování pedofilie, o které Jehlička mluví téměř jako o kratochvíli nenasytných, necitlivých a neléčitelných netvorů, kteří nemají ve společnosti co dělat.

5.1.4 Výsledky referenda o zavedení registru

Realizace projektu ovšem nebyla již od začátku moc reálná. Zavedení registru by bylo v rozporu s Českou legislativou, konkrétně se Zákonem o ochraně osobních dat. V zákoně se píše, že není povoleno systematické shromažďování osobních dat do souborů, jehož cílem je jejich uložení pro okamžité nebo další zpracování. Není povoleno, aby byl nějaký datový soubor s osobními údaji, který by byl zpřístupněn veřejnosti.⁷⁴ I policie plánovaný registr označila za nelegální a riziko omylu je až příliš vysoké. „*Nelze vyloučit, že by se do této databáze dostali i lidé, kteří jsou nevinní, nebo jim jednoznačně nebyla prokázána vina.*“, uvedla mluvčí kriminální policie Pavlína Kopecká.⁷⁵ Jehlička však registr jako protizákonný neshledával, protože dle něj by jen sumarizoval data z kauz, o kterých se stejně dočteme v tisku. Narážel tak na to, že informace o probíhajících procesech jsou sice široké veřejnosti přístupné z médií, ale lidé obecně nemají natolik dobrou paměť, aby si pamatovali, kdo byl odsouzen za sexuální zneužívání dětí – a může

⁷⁴ Česká republika. Občanský zákoník. In: *Zákon č. 101/2000 Sb., O ochraně osobních údajů*. Praha, 2013.)

⁷⁵ viz 63

se tak stát, že takový delikvent by po svém propuštění třeba sehnal práci, kde je v kontaktu s dětmi.⁷⁶

Jehlička v médiích nejprve prezentoval svou myšlenku, dle které měli být do registru zařazeni pouze pravomocně odsouzení jedinci. Vzápětí ale připustil, že by se do registru mohli dostat i pouze podezřelí. „*U některých podezřelých nebo nepravomocně odsouzených se omezili pouze na informace, které jsou už veřejně známy z médií.*“, uvedl Jehlička.⁷⁷ Říct ovšem, že u takových jedinců by se omezilo „pouze na informace, které jsou už veřejně známy z médií“ je zavádějící, s ohledem na to, že život člověka, který jen upadl v podezření z takového trestného činu, je ze strany médií propírán ve všech ohledech. A i když je následně podezření vyvráceno, široká veřejnost mnohdy stále považuje danou osobu za viníka, což má dopad na jeho osobní i profesní život.

Oficiální spuštění registru bylo plánováno na 17. listopadu 2010. Celá záležitost se dala do pohybu koncem září téhož roku, hlasování na internetových stránkách tak probíhalo pouhých několik týdnů. Svůj názor vyjádřilo 16 246 lidí, z nichž přes 95 % z nich se vyjádřilo „pro“ zavedení registru a necelých 5 % dalo svůj hlas „proti.“ Spuštění registru bylo nejdříve posunuto na prosinec, a nakonec k němu ani nedošlo.

Zatímco během období, kdy Jehlička propagoval svou myšlenku, tak se k registru vyjadřoval pod svým jménem, po upuštění od veškerých snah už své jméno schovával pod CERD. Na jeho stránkách si tak lze přečíst, že „*významný podporovatel registru CERD systém nehodlá nadále riskovat komunistické diskreditační praktiky a upustil od podpory neziskového projektu, jež měl morálně podpořit práva a ochranu dětí a ztížit život sexuálním delikventů.*“ Po tomto vyjádření následuje poděkování občanům ČR, kteří se postavili za zavedení registru a poté strohé konstatování, že naše republika sexuálním delikventům svým přístupem a právním systémem vyloženě nahrává.⁷⁸ Postoj policie, která

⁷⁶ Dostupné z <http://www.registrpedofilu.cz/o-registru.html>

⁷⁷ viz 71

⁷⁸ viz 77

pouze konstatovala, že registr v jeho zamýšlené podobě by byl protiprávní, označuje dokonce jako šikanu.⁷⁹

Jednoznačný výsledek referenda je třeba brát s rezervou. Stránky vzniknuvší za účelem podpory zavedení registru pravděpodobně navštívili především lidé sympatizující s Jehličkovými názory. O tom svědčí výsledky anket, které proběhly na toto téma na jiných serverech. Na zpravodajském portálu idnes.cz byla v anketě položena čtenářům otázka „Je žádoucí zveřejnit na internetu seznam odsouzených deviantů i s jejich adresou?“ Odpověď „ano“ zvolilo 62 % (7548 čtenářů), odpověď „ne“ zvolilo 38 % (4611). Stejná otázka byla položena čtenářům aktuálně.cz, 56% se zavedením souhlasilo, 38% bylo proti a zbylých 6 % bylo pro pouze ve výjimečných případech. Jediný zpravodajský portál, který nabídl svým čtenářům více možností odpovědí, byl týden.cz. Na anketní otázku „Jste pro zavedení centrálního registru pedofilů odsouzených za zneužívání dětí v České republice?“ odpovědělo 59 % „ano“, 17 % zvolilo „ne“, 17 % zastávalo názor, že zavedení má svá pro i proti a 6% odpovědělo, že jim to je jedno.⁸⁰

Z těchto anket už nevychází tak jednoznačná čísla, která by podporovala zavedení registru, jakých dosáhl na svých stránkách Jehlička, a která se tak dostala zároveň do denního tisku, zpravodajského vysílání i do zpravodajských portálů. Jehličkovy aktivity podporující zavedení registru po neúspěchu ustaly. Neustalo ovšem médii podporované šíření nepravdivých informací v souvislosti s deviacemi. Média v souvislosti s pedofilií i nadále opakovaně vyvolávají morální paniku, a své konání schovává za ochranu hodnot společnosti, jakými jsou bezpečí dítěte a rodina jako celek.

⁷⁹ <http://www.novinky.cz/krimi/217137-registr-pedofilu-nebude-autori-projektu-radeji-vycouvali.html>

⁸⁰ Odpověď ano byla podepřena tím, že registr by mohl v některých případech pomoci předcházet zneužití dětí. „Ne“ bylo odůvodněno tím, že registr by v rozporu se zákonem na ochranu osobních dat. Možnost „pro i proti“ zvolili ti, kteří uznávali jak případnou užitečnost při prevenci delikventních činů, ale zároveň i ochranu osobních dat – ochranu dětí však stavěli výše než ochranu osobních údajů.

5.2 Kauza Jimmy Savile

5.2.1 Život Jimmyho Savilea

Sir James Wilson Vincent Savile (1926—2011) byl slavným moderátorem britské BBC – nejvíce se proslavil moderováním pořadů pro děti a mladistvé. Pořad „Top of the Pops“ začal moderovat v roce 1964 a pořad „Jim'll Fix It“ (Jimmy to zařídí)⁸¹ v roce 1975 – tento pořad moderoval v sobotu v hlavním vysílacím čase dlouhých 19 let. Na výsluní popularity se držel od 60. let až do své smrti, pro Brity byl téměř 50 let „národním miláčkem“. Angažoval se pro „dobré věci“: byl hlavní postavou v kampani prosazující bezpečnostní pásy, účinkoval v celé řadě charitativních kampaní a sám během svého života různým charitám přispěl částkou, která je celkově odhadována na 45 mil. £.⁸² Za jeho charitativní činnost se mu dostalo uznání od samotného papeže či britské královny (ta mu v roce 1990 udělila titul „sir“) Byl členem Mensy, abstinentem a zapřísáhlým starým mládencem, který se nikdy neoženil a žil se svou matkou až do její smrti.⁸³ Jimmy Savile zemřel ve věku 84 let v říjnu roku 2011, byl pohřben se všemi poctami a oplakala jej celá Británie, která na něj pěla ódy pro všechno to dobro, které za svůj život stihl vykonat.

5.2.2 Pedofilní skandál britské hvězdy

Do roka a do dne od jeho smrti se ovšem začalo o Savileovi hovořit ve zcela jiných souvislostech. Stanice ITV přichází s prohlášením, že Savile po léta obtěžoval a sexuálně zneužíval děti a mladistvé. Zároveň se objevují spekulace, že řada jeho kolegů z BBC o tom věděla, a přesto jeho konání nikomu neoznámila a dokonce jej kryla. 22. října sama BBC odvysílala o Savileovi investigativní pořad „Panorama“, který potvrdil snahu BBC Savilea krýt.⁸⁴ V průběhu října a listopadu na veřejnost prosakují další informace spojené se skandálem a Savileho jméno

⁸¹ V letech 1975 – 1974 bylo průběžně odvysíláno 286 epizod pořadu „Jim'll Fix It.“ Princip pořadu spočíval v tom, že děti psaly Savileovi dopisy, ve kterých mu sdělovaly svá přání, přičemž některé z nich z dětí se dostaly do celostátního vysílání, kde jim jejich přání (např. setkání s někým slavným) bylo vyplněno – a u toho všeho byl doufajícimu a nadšenému dítěti průvodcem právě Savile.

⁸² <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/48527/uchyl-nad-uchyly-smutny-konec-legendy-o-popularnim-moderatorovi-jimmym-savilovi.html>

⁸³ <http://www.imdb.com/name/nm0767675/bio>

⁸⁴ viz 83

je nejčastěji skloňováno s přízvisky „zrůda“ a „pedofil“. Ve zprávách je v různých variacích opakován jasný závěr, který vhodně shrnul moderátor nočních zpráv na BBC, Jeremy Vine, podle něhož bude Savile „znám jako jeden z nejhorších pedofilů v historii zločinu.“⁸⁵ V prvních 2 týdnech od vypuknutí skandálu policii kontaktovalo přes dva tisíce lidí s informací, která nějak souvisela s údajným zneužíváním. Počet údajných obětí se během října a listopadu 2012 značně mění, nejstarší hlášený incident se datuje k roku 1955, poslední k roku 2009.⁸⁶

Policejní zpráva z ledna roku 2013 uvádí 214 prokázaných zločinů, ve 30 případech se jednalo o znásilnění. Zneužívané oběti uvedly také důvody, proč nepromluvíly dříve, mezi nejčastější z nich patřilo:

- *strach z toho, že mi nebude nikdo věřit a nebudou mě brát vážně;*
- *následná ostuda pro mě či mojí rodinu;*
- *dojem, že za to byli zodpovědní;*
- *nedostatek důvěry ve státní orgány a justiční systém;*
- *strach, že dostanou sebe nebo pachatele do potíží*
- *pocit, že chování zahrnující obtěžování bylo normální;*
- *pachatel použil hrozby a donucení k jejich umlčení*⁸⁷

5.2.3 Byl Savile skutečně pedofilem?

Věk jeho obětí se pohyboval v rozmezí 8—47 let. 73 % nedosahovalo věku 18 let, 27 % bylo dospělých. Četná byla skupina mladistvých ve věku 13—16 let. K obtěžování obětí dochází v zákulisí BBC, ve školách i v nemocnicích, které Savile navštěvoval jako jejich sponzor.⁸⁸

⁸⁵ <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/281781-do-pedofilniho-skandalu-slavneho-moderatora-bbc-bylo-zapleteno-vic-lidi.html>

⁸⁶ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/210563-moderator-bbc-savile-zneuzil-i-osmiletého-chlapce/>

⁸⁷ GREY, David a Peter WATT. Giving Victims a Voice: Joint report into sexual allegations made against Jimmy Savile. In: [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://img2.ct24.cz/multimedia/documents/43/4284/428354.pdf>

⁸⁸ GREY, David a Peter WATT. Giving Victims a Voice: Joint report into sexual allegations made against Jimmy Savile. In: [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://img2.ct24.cz/multimedia/documents/43/4284/428354.pdf>

Jak píše výše, pedofilně orientovaní jedinci jsou obvykle zaměřeni na osoby ve věku 5–12 let, přičemž objekt pedofilova zájmu nemá vyvinuty sekundární pohlavní znaky. S ohledem na Savileho preferovanou věkovou kategorii by se dalo uvažovat o hebefilii či o efebofilii. Věkové rozpětí je ale mnohem širší (cca 40 let), a převaha dané kategorie není až tak značná, aby se dalo hovořit o většině. Charakteristické je spíše prostředí, ve kterém ke zneužívání docházelo. Dělo se tak v prostředí, kde tváří v tvář Savilemu byly prakticky bezmocné oběti.⁸⁹ Zdá se tak, jako by byla rozhodující spíše snadná dostupnost. Jelikož ale Savile nebyl během svého života sexuologicky diagnostikován, veškeré nálepky, které mu média po smrti přidělují, jsou pouze spekulacemi, a ne odbornými diagnózami.

I přes věkovou nejednotnost Savileho obětí články a jejich nadpisy nejčastěji hovoří o pedofilním skandálu,⁹⁰ on sám je označován za pedofila a je zmiňován především nejnižší věk jeho obětí.⁹¹ Proč média v Savileho případě volí nálepku pedofila? Jednou z možností je, že s ohledem na Savileho osobnost je pedofilie jakožto silně démonizovaná deviace jednou z mála, kterou by mu jeho publikum nedokázalo odpustit.

Etiketizační teorie dokazují, že je důležité zaměřit se na významnou roli, kterou v určování norem a deviací sehrává společnost, samotné označení má silný vliv na situaci.⁹² Sexuálních deviací je mnoho, přičemž některé jsou vymezeny právně, a některé považujeme za deviantní na základě negativních reakcí okolí.⁹³ Savileho oběti se po jeho smrti odvážily promluvit (navíc vyjádření prvních odvážných vyvolalo lavinový efekt), stejně tak televizní stanice ITV už mohla odvysílat pořad o něm, aniž by byla nařčena z toho, že mu ničí kariéru. Média tak

⁸⁹ Bezmoc spočívala jak v prostředí (nemocnice, ústavy, zákulisí televize) tak v dominantním postavení pachatele. Pro nemocnice a ústavy byl Savile významným sponzorem, který se navíc těšil přízni veřejnosti. Oběti tak o zneužívání mlčely. Děti, které se dostaly do televize, si tam šly zase splnit své sny – v případě obvinění moderátora by bylo jejich účinkování v pořadu zrušeno.

⁹⁰ viz 88, <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/282339-bbc-zaziva-nejhorsikrizi-snazila-se-tutlat-pedofilni-skandal-okolo-savileho.html>

⁹¹ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/213411000100111/obsah/239382-jimmy-savile-zneuzil-stovky-obeti/>

⁹² CLINARD, Marshall B. a Robert F. MEIER. *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth: WADSWORTH CENGAGE Learning, 2011. str. 89.

⁹³ CLINARD, Marshall B. a Robert F. MEIER. *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth: WADSWORTH CENGAGE Learning, 2011. str. 340.

nadále ke kauze nemohla zaujímat neutrální postoj. Jak ale změnit po mnoho desetiletí budované nahlížení na člověka, který má publikum na své straně? Zvýznamňování případů, kdy jeho oběťmi byly děti, tak bylo prostředkem k rekonstrukci mediálního obrazu Savilea.⁹⁴

5.2.4 „Kdo co věděl a proč o tom neřekl?“

Nejobvyklejší důvody, proč v dobách slávy Jimmyho Savilea nepromluvily samotné oběti, jsem uvedla výše. O své dobré jméno však nepřichází jenom Savile, ale i samotná BBC. Široká veřejnost je v šoku z představy, že vedení televize vědělo o Savileho praktikách, ale kryla je, a jeho si i nadále hýčkala jako hvězdu. Znepokojující je rovněž informace, že „*sami policisté a státní zástupci v roce 2009 zmařili šanci Saveilea usvědčit dokud žil. Tři vznesená obvinění nevzali vážně.*“⁹⁵ Pokud tomu tak skutečně bylo, proč jeho okolí přivíralo oči nad jeho chováním? Proč nikdo jeho chování neohlásil? Alexandr Tomský, znalec britských médií, se vyjadřuje takto: „*Televize byla tenkrát strašně slavná. On byl polobůh, že jo, svým způsobem, pro takovou třináctiletou holku.*“⁹⁶

Sláva a moc stála na Savileho straně, moderátoři jsou v rámci zpravodajství skutečně téměř „polobohy“. Tyto postavy jsou ve své mediální reprezentaci nadány často nadlidskými vlastnostmi a publikum je snadno integruje do okruhu přátel a známých (třebaže se s danou osobou nikdy nesetkali osobně). Samotná média tyto důvěrné vztahy rozvíjejí, protože mnohé pořady na svých moderátorech zcela závisejí. Jejich tržní hodnota je hlavním lákadlem pro investory.⁹⁷

⁹⁴ Pedofilie je silně demonizovaná a s ohledem na hodnoty panující ve společnosti je dítě něčím nedotknutelným. U svědectví obětí, na kterých se dopustil deliktu v dospělém věku, by mohlo mít publikum tendence je více zpochybňovat, či přímo oběti obviňovat z pouhé snahy o zviditelnění své vlastní osoby.

⁹⁵ viz 92

⁹⁶ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/212411058251104/titulky/>

⁹⁷ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 208—212.

Savileho hodnota pro BBC byla beze sporu vysoká, splňoval veškerá kritéria „hvězdy“. Jelikož se na obrazovce pohyboval desítky let, stáli diváci jej považovali za někoho „důvěrně známého“. S ohledem na to, že cílem jeho nejpopulárnějšího pořadu bylo plnit dětem jejich přání, byl svým způsobem takovým „hodným strýčkem“, či později „kouzelným dědečkem“ – který skutečně nějakými nadlidskými vlastnosti oplýval. Jeho hodnotu navíc umocňoval zdánlivě vzorný životní styl. S ohledem na jeho dlouholetou kariéru se také nabízejí názory, že vyjma vedení, které jeho chování přehlíželo, protože pro něj měl Savile zkrátka obrovskou cenu, tak kolegům, kteří s ním byli v denním styku, bránila v jakýchkoliv dalších krocích především kolegialita a respekt k takové osobnosti.

Policejní psycholožka Ludmila Čírtková Savileho případ v určitých ohledech považuje za typický – pachatel, který působí jako „hodný strýček, do kterého byste to nikdy neřekli.“ A zároveň dodává, že *„je docela těžké otřást reputací nebo tou image, kterou daný pachatel má a v soudních síních se mnohdy odehrávají nemilosrdné bitky znalců.“*⁹⁸ Výše jsem psala, že deviantní nálepka má tendence stát se dominantní charakteristikou jedince, která přehlušuje všechny jeho ostatní charakteristiky. Tato úspěšně přidělená nálepka devianta plní funkci morálního úsudku. V některých případech je ovšem de facto nutné, aby byla přepracována celá dosavadní biografie jedince – a to tak, aby deviantní nálepka byla v souladu s vykreslovaným obrazem dané osobnosti.⁹⁹ Rigidní názory a postoje se mění velice těžko a Savile měl svou „veřejnou“ roli zvládnutou natolik dokonale, že se mu povedlo riziko (obvinění nebo podezření) snížit na minimum.

Po desetiletí byl Savile veřejně známou, oblíbenou osobností, která se angažovala v charitativní oblasti a byla v přízni vysoce postavených a slavných lidí - vyrukovat s obviněními proti němu se většina poškozených pravděpodobně ani neodvážila právě z důvodu, že by jejich výpovědi nebyly považovány za důvěryhodné, protože Savile by přece „nikdy nic takového neudělal“. Svědectví bývá koneckonců napadáno a zpochybňováno, už jen proto, že kriminalisté a soudci dávno prokázali, že máme sklon přeceňovat své smyslové schopnosti,

⁹⁸ viz 97

⁹⁹ MUNKOVÁ, Gabriela. Sociální deviace. Praha. Karolinum: 2000, s. 80.

a popisujeme spíše vjem než fakt.¹⁰⁰ Výsledky těchto výzkumů svědčící o naší všeobecné tendenci přeceňovat kognitivní schopnosti jsou však známy i obhájcům, a tak je mnohdy velice obtížné obhájit svědectví jako věrohodnou výpověď. Vyrukovat se zprávou o Savileho deviantních aktivitách nebylo reálné ani pro média samotná – už proto, že svět zpravodajství používá určité měřítko pravdivosti, které splňuje (nebo naopak nesplňuje) rysy pravdivého zobrazení:

- věrohodnost
- přijatelnost
- pravděpodobnost
- fakticita
- životnost
- pravdivost

Zdroje realističnosti nacházíme v našich kulturních zkušenostech, zkušenostech z vlastního života a také ve zkušenostech mediálních.¹⁰¹ Věřitelná zpráva interpretovaná médii musí divákovi zapadat do zkušeností (aby si řekl: „Ano, to se mohlo stát.“). *„Přijetí informace jako pravdivé závisí na systému relací, které vznikly v našem myšlení už dříve, a které používáme k jejímu hodnocení. Pokud se s tímto rámcem shoduje, je silně pravděpodobné, že ji přijmeme za pravdivou.“*¹⁰²

Informovat o Savileho případu tak nevykazovalo v rámci zpravodajství ani jeden z rysů pravdivého zobrazení, a jelikož on sám byl zaměstnancem BBC (tudíž veřejně známou osobou pracující v prostředí blízkému zpravodajství), spekulace o jeho osobě ze strany jiných médií by tak mohly být označeny za pouhou snahu o diskreditaci jeho osoby a očernění BBC jako celku. A tak, ačkoli je běžnou mediální praxí konstruovat falešné či zkreslené informace (kde není rozhodující, nakolik jsou prezentované informace podloženy), rozhodl zde postoj médií, která

¹⁰⁰ KAPPERER, Jean-Noël. *Fáma: nejstarší médium světa*. Praha: Práce, 1992, s. 53.

¹⁰¹ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 208-212.

¹⁰² KAPPERER, Jean-Noël. *Fáma: nejstarší médium světa*. Praha: Práce, 1992, s. 64.

zaujala stanovisko „mrtvého brouka“. A jelikož je postoj médií klíčový ohledně toho, jak se informace šíří, Savile tím získal určitou imunitu.¹⁰³

5.2.5 Následky kauzy Jimmyho Savilea

*„Existuje konflikt mezi dvěma tlaky: vyšetřující soudce ví vše, ale nemá právo nic říct, protože je povinen zachovat vyšetřování v tajnosti, po novinách se zase chce, aby řekli vše, i když nic nevědí.“*¹⁰⁴ Veřejnost byla rozhořčena tím, že informace vyplouvají na povrch po tak dlouhé době a zároveň byla silně otřesena důvěra diváků BBC. Na podzim roku 2012 tak BBC zažívá snad nejhorší krizi ve své historii.¹⁰⁵

V průběhu dalších týdnů a měsíců se objevují obvinění nejen na Savilea, ale i na jeho spolupracovníky – BBC ve snaze získat zpět důvěru veřejnosti o tom všem informuje a snaží se vyvrátit, že kdy měla v úmyslu krýt jakékoliv pedofilní jednání, a snaží se v tomto ohledu jasně zaujmout stanovisko „proti pedofilii“. Dochází tak k odvysílání reportáží, které obsahují nepodložené informace, následek čehož je očerňování jmen jedinců, kteří se přitom žádného deviantního chování nemuseli dopustit.

5.2.5.1 Kauza „Alistair McAlpine“

Reportáž o Alistairovi McAlpineovi¹⁰⁶ odvysílal prestižní zpravodajský pořad BBC Newsnight. McAlpine si najal právníka, během krátké doby došlo ke zrušení pořadu a odstoupil generální ředitel BBC. Po týdnu, kdy bylo McAlpineovo jméno vláčeno tiskem, byla obvinění označena za nepravdivá. Premiér David Cameron ve svém vyjádření apeloval na tisk, aby se vyhýbal zveřejňování nepodložených informací, které mohou mít pro svůj charakter obrovský dopad na lidské životy. McAlpine sám zdůrazňuje, že i přestože bylo

¹⁰³ KAPPERER, Jean-Noël. *Fáma: nejstarší médium světa*. Praha: Práce, 1992, s. 53–54.

¹⁰⁴ KAPPERER, Jean-Noël. *Fáma: nejstarší médium světa*. Praha: Práce, 1992, s. 148.

¹⁰⁵ viz 91

¹⁰⁶ Alistair McAlpine je konzervativní člen Sněmovny lordů. Původní zpráva sice neobsahovala konkrétně jeho jméno, ale podle popisu „vysoce postaveného politika z dob Margare Thatcherové“ se rozšířila fáma, že jde o něj, a tuto informaci přejala mnoho dalších médií.

prokázáno, že se jednalo o křivá obvinění, musí si napravovat svou pošpiněnou pověst a veřejně řešit nadávky tohoto charakteru.¹⁰⁷

Přestože žil Jimmy Savile převážnou část svého života na očích široké veřejnosti, za devianta byl označen až po své smrti. Jeho případ je vzácný v tom ohledu, že jeho dominantní charakteristiky byly vnímány natolik pozitivně, že je za jeho života nebyla schopna přehlušit ani nálepka devianta (třebaže jinak silně stigmatizující), ačkoli jeho chování deviantní bylo – a to jak z pohledu sexuologie, tak nakonec i z pohledu společnosti a médií, přičemž právě společnost a média jsou rozhodující činiteli v oblasti udělování nálepek. Teorie labellingu zdůrazňuje fenomén stigmatu, jakožto nesouhlasnou a trestající reakci, v případě Savilea však ke stigmatizaci¹⁰⁸ jeho osoby došlo až po dlouhých desetiletích jeho deviantních aktivit, a to v době, kdy on sám s negativními reakcemi společnosti už nemohl být konfrontován.

¹⁰⁷ http://www.huffingtonpost.com/2012/11/09/bbc-alistair-mcalpine-child-sex-abuse-report_n_2104984.html

¹⁰⁸ MUNKOVÁ, Gabriela. Sociální deviace. Praha. Karolinum: 2000, s. 81.

6 Závěr

Pojmy „deviant“ a „deviace“ jsou v médiích užívány především ve významu, který je silně sociálně konstruován. Co je deviantní a co ne, určuje především společnost, a názorům odborníků z oblasti sexuologie je v masmédiích věnováno málo prostoru. Deviace samotná není objektivní charakteristikou, ale je produktem mezilidské interakce a sdílených myšlenek. Deviantem je ve výsledku ten, kdo byl společností úspěšně za devianta označen, přičemž s tím související přechod z deviace situační na deviaci systematickou má silný vliv na chování a životní způsob takto označeného jedince.

Stereotypní obraz pedofilie, který tato deviace získala, má za následek silnou démonizaci této deviace. Kvůli dominantním hodnotám panujícím ve společnosti, jako jsou rodina a bezpečí dítěte (a jeho sexuální nedotknutelnost) je pedofilie spojena s extrémním společenským zavržením, což vede ke stigmatizaci osob, jejichž jméno je spojováno s touto deviací – a v takových případech není vůbec rozhodující, zda se daná osoba nějakého pedofilního deliktu dopustila nebo ne. Na pozadí kauzy vzniknuvší v souvislosti s diskutovaným registrem pedofilů jde zřetelně vidět, že pojem pedofil je médiem užíván především v jeho sociálně konstruovaném významu, stejně tak laická veřejnost většinou pojem užívá v jeho pejorativním významu. Nálepka devianta je nálepkou natolik stigmatizující, že u jedince většinou zastiňuje veškeré jeho další charakteristiky a je téměř nemožné se jí zbavit. Kauza Jimmyho Savilea je výjimečná právě v tom, že mu tato nálepka byla úspěšně přidělena až dodatečně, jelikož za jeho života byla jeho osobnost rezistentní vůči přidělení této identity kvůli jiným dominantním charakteristikám, které v součtu převýšily i nálepku devianta, která je u většiny jiných osob, co se týče jejich identifikace, rozhodující.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Hrdličková Lucie

Název fakulty: Filozofická fakulta

Název katedry: Katedra sociologie a andragogiky

Název práce: Obraz sexuálních deviací v českých masmédiích

Počet znaků: 77 952

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 11

Klíčová slova: deviant, labelling, masmédia, normalita sexuálního chování, pedofilie, registr pedofilů, sexuální deviace, sociální konstruktivismus, stereotypizace mediovaných sdělení, stigmatizace

Key words: deviant, labelling, mass media, normality of sexual behavior, pedophilia, register of pedophiles, sexual deviance, social constructivism, stereotyping media messages, stigmatization

Anotace:

Cílem práce je analýza sociálního konstruování pojmu deviace v médiích. Podrobněji se práce zabývá pedofilií. V první části práce se věnuji problematice vymezení normality sexuálního chování a způsobu, jakým je jedinci přidělována deviantní identita. Upozorňuji na stereotypizaci mediálních sdělení, která posiluje stigmatizaci pedofilů jakožto celé skupiny. V druhé části práce se věnuji okolnostem, které souvisí s iniciativou o založení registru pedofilů v ČR a mediální kauze Jimmyho Savilea, jehož jméno je spojováno s pedofilním skandálem, o kterém psala česká i zahraniční média.

Annotation:

Aim of this work is to analyze the social construction of the concept of deviance in the media. The thesis deals with pedophilia. The first part is devoted to the issue

of defining normality of sexual behavior and the way in which a person is assigned to a deviant identity. Draw attention to the communications media stereotyping that reinforces the stigma of pedophiles as a whole group. The second part deals with the circumstances connected with the initiative establishing the register of pedophiles in the Czech republic and media affair of Jimmy Savile, whose name is associated with the pedophile scandal, about which wrote both Czech and foreign media.

Seznam literatury

- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001.
- CLINARD, Marshall B. a Robert F. MEIER. *Sociology of Deviant Behavior*. Wadsworth: WADSWORTH CENGAGE Learning, 2011.
- FOUCAULT, Michel. *Vůle k věděni: Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové, 1999.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: argo, 1999.
- KAPPERER, Jean-Noël. *Fáma: nejstarší médium světa*. Praha: Práce, 1992.
- KOLÁŘSKÝ, Aleš. *Jak porozumět sexuálním deviacím: Teoretická východiska sexodiagnostiky - cesta k tvorbě náhledu a k realizaci sexuality v mezích zákona*. Praha: galén, 2008.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2000.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Sociologické pojmosloví: sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Praha: slon, 1994.
- MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001.
- NOVOTNÝ, Petr. *Epidemie delikvence*. Liberec: Dialog, 2006.
- WEISS, Petr. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: portál, 2008.

Internetové zdroje

DEFINICE PEDOFILIE dostupné z: <http://www.pedofilie-info.cz/zakladni-informace/definice/> [cit. 03.02.2013]

KDO JE PEDOFIL dostupné z: <http://www.pedofilie-info.cz/zakladni-informace/kdo-je-pedofil/> [cit. 16.02.2013]

MINIMUS LEGAL AGE OF CONSENT – FEMALE dostupné z: <http://chartsbin.com/view/hxj> [cit. 08.03.2013]

JE TREST SMRTI MORÁLNĚ PŘIJATELNÝ? ČEŠI ŘÍKAJÍ ANO dostupné z: <http://sociopress.cz/moralni-prijatelnost-trestu-smrti-cesi-oproti-ostatnim-zemim-rikaji-ano/> [cit. 08.02.2013]

ČEŠI MORÁLKU U NEVĚRY TOLIK NEŘEŠÍ, SEX POD LEGÁLNÍ VĚKOVOU HRANICÍ JE TABU dostupné z: <http://sociopress.cz/cesi-moralku-u-nevery-neresi/> [cit. 10.02.2013]

S JIŘÍM ŠVARCEM O SEXUOLOGICKÉM POSUZOVÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/rozhovory/c1-38431580-s-jirim-svarcem-o-sexuologickem-posuzovani-v-trestnim-rizeni> [cit. 10.02.2013]

POUZE DESETINA TĚCH, KDO ZNEUŽIJÍ DÍTĚ, JSOU PEDOFILOVÉ dostupné z: http://ona.idnes.cz/pouze-desetina-tech-kdo-zneuzyji-dite-jsou-pedofilove-pgg-/vztahy-sex.aspx?c=A071010_081653_zdravi_bad [cit. 10.02.2013]

DEVIANTY TRESTÁME PŘÍLIŠ TVRDĚ, TVRDÍ SEXUOLOG WEISS dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/devianty-trestame-prilis-mirne-tvrdi-sexuolog-weiss-p0u-/domaci.aspx?c=A080613_180102_krimi_zra [cit. 10.02.2013]

PŘÍPAD ANNY JANATKOVÉ dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADpad_Annny_Janatkov%C3%A9 [cit. 15.02.2013]

NA WEBU VYNIKNE REGISTR PEDOFILŮ A ŠÍŘITELŮ DĚTSKÉHO PORNA. VČETNĚ ADRES dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-47532590-databaze-ukaze-kdo-je-pedofil-a-kde-bydli> [cit. 15.02.2013]

DĚTSKÝM VRAHŮM BUDOU MOCI SOUDY NAŘÍDIT LÉČENÍ NA NEOMEZENOU DOBU dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/detskym-vrahum-budou-moci-soudy-naridit-lecbu-na-neomezenou-dobu-phh-/domaci.aspx?c=A110906_174828_domaci_wlk [cit. 15.02.2013]

HAVLÍČKŮV BROD VZPOMÍNÁ NA JAKUBA, SPOLUŽÁCI SE CHYSTAJÍ NA POHŘEB dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/havlickuv-brod-vzpomina-na-jakuba-spoluzaci->

se-chystaji-na-pohreb-p97-/krimi.aspx?c=A080615_223443_krimi_zra [cit. 16.02.2013]

SEX OFFENDER REGISTRY WEBSITES dostupné z: <http://www.fbi.gov/scams-safety/registry> [cit. 18.02.2013]

SEZNAM DEVIANTŮ STÁLE ČESKU CHYBÍ, MOHL POMOCI PŘI HLEDÁNÍ ANIČKY dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/seznam-deviantu-cesku-stale-chybi-mohl-pomoci-pri-hledani-anicky-px2-/domaci.aspx?c=A101021_223340_domaci_iky [cit. 14.02.2013]

UDÁLOSTI, KOMENTÁŘE 26. 10. 2011 dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/210411000371026/obsah/130266-registr-pedofilu/?kvalita=vysoka> [cit. 15.02.2013]

BISMARCKOVA PRAVNUČKA NARAZILA S REALITY SHOW, V NÍŽ LÍČÍ NA PEDOFILY dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/bismarckova-pravnucka-narazila-s-televizni-show-v-niz-lici-na-pedofily-1m7-/zahranicni.aspx?c=A101020_140154_zahranicni_vel [cit. 08.02.2013]

TATORT INTERNET dostupné z: http://de.wikipedia.org/wiki/Tatort_Internet [cit. 12.02.2013]

VÝSLEDEK REFERENDA O PODPOŘE REGISTRU dostupné z: <http://www.registrpedofilu.cz/> [cit. 18.02.2012]

CER CHCE UDĚLAT REGISTR PEDOFILŮ, NARAZÍ NA ZÁKON dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/215010-cerd-chce-udelat-registr-pedofilu-narazi-na-zakon.html> [k 23.02.2013]

CERD ZVEŘEJNÍ DATABÁZI PEDOFILŮ V ČESKU. OBEJDE ZÁKONY dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=681200> [k 18.02.2013]

REFERENDUM REGISTRU dostupné z: <http://www.registrpedofilu.cz/o-registru.html> [cit. 20.02.2013]

REGISTR PEDOFILŮ NEBUDE, AUTOŘI PROJEKTU RADĚJI VYCOUVALI dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/217137-registr-pedofilu-nebude-autori-projektu-radeji-vycouvali.html> [cit. 20.02.2013]

ÚCHYL NAD ÚCHYLY. SMUTNÝ KONEC LEGENDY O POPULÁRNÍM MODERÁTOROVI JIMMYM SAVILOVI dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/48527/uchyl-nad-uchyly-smutny-konec-legendy-o-popularnim-moderatorovi-jimmym-savilovi.html> [cit. 09.03.2013]

JIMMY SAVILE dostupné z: <http://www.imdb.com/name/nm0767675/bio>
[09.03.2013]

DO PEDOFILNÍHO SKANDÁLU SLAVNÉHO MODERÁTORA BBC BYLO ZAPLETENO VÍC LIDÍ dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/281781-do-pedofilniho-skandalu-slavneho-moderatora-bbc-bylo-zapleteno-vic-lidi.html> [cit. 09.03.2013]

MODERÁTOR BBC ZNEUŽIL I OSMILETÉHO CHLAPCE dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/210563-moderator-bbc-savile-zneuzil-i-osmiletého-chlapce/> [cit. 10.03.2013]

STEPHANIE YU GUTTENBERG dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hauptseite> [cit. 10.03.2013]

GREY, David a Peter WATT. Giving Victims a Voice: Joint report into sexual allegations made against Jimmy Savile. In: [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://img2.ct24.cz/multimedia/documents/43/4284/428354.pdf>

BBC ZAŽÍVÁ NEJHORŠÍ KRIZI, SNAŽILA SE TUTLAT PEDOFILNÍ SKANDÁL OKOLO SAVILEHO dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/282339-bbc-zaziva-nejhorsi-krizi-snazila-se-tutlat-pedofilni-skandal-okolo-savileho.html> [cit. 12.03.2013]

UDÁLOSTI 11. 1. 2013 dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/213411000100111/obsah/239382-jimmy-savile-zneuzil-stovky-obeti/> [k 11.03.2013]

168 HODIN 4. 11. 2012 dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/212411058251104/titulky/> [10. 03. 2013]

BBC: ALISTAIR MCALPINE CHILD SEX ABUSE REPORT WAS WRONG dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2012/11/09/bbc-alistair-mcalpine-child-sex-abuse-report_n_2104984.html [cit. 13.03.2013]